

Шевчук В. О.
*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри обліку, аудиту та оподаткування,
Національна академія статистики, обліку та аудиту*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-285-5-20>

ЕКОЛОГІЧНІ ВИМІРИ ГОСПОДАРЮВАННЯ: ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ КАПІТАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Сфера господарювання мусить володіти здатністю надання відповідей на глобальні виклики. Найпосутніші із цих викликів з'явилися не сьогодні. Розв'язанню екзистенційних загроз, в які вони перетворилися, перешкоджають пандемія та російсько-українська війна. Невідкладного усвідомлення потребують унікальні історичні шанси зміни сучасного часопростору. Україна володіє істотними перевагами самобутнього світобачення. Їх належне застосування здатне започаткувати принципово нову – рятівну – еру світової історії і розпочати адекватні – також рятівні – зміни чинного світоустрою.

Рятівна сутність української місії відкриває перспективу національній економічній науці. Її засади є питомо національними, а не нав'язаними чи запозиченими. Протидія викликам, які загрожують життєдіяльності людства, досягається завдяки основоположним світоглядним підвалинам економічної науки, які пропонуємо іменувати субстанційними та дефінітивними.

Екологічні виміри господарювання – з огляду на необхідність їх адекватності існуючим викликам – повинні мати природничу, а не політичну основу. Потрібне глибинне розуміння вказаних світоглядних засад, на яких мають будуватися відповіді на існуючі виклики. Для розв'язання порушених проблем необхідно апелювати до українського інтелектуального надбання, яке вимагає «вжитися думкою у категорію субстанції» [1, с. 461–462].

Що стосується дефінітивного підходу, то він покликаний забезпечувати визначення економії як науки, «від якої залежить життя на Землі» [1, с. 481]. Дієслово «залежить» є лінією розмежування теоретичного поля цієї науки: наукові теорії,

сприятливі для продовження земного буття, є достатніми; у той час, як несприятливі чи ворожі життю теорії є недостатніми.

Субстанційний підхід вказує на необхідність звернення до картини економічного надбання людства, вибудованої на засадах відповіді на основне питання економічної науки. Українська наукова думка відображає цю картину у вигляді уявних дерев загальнолюдського пізнання: цих дерев залишається «двоє і тільки двоє» – адже численні професори й академіки здатні виростити хіба-що галузку на котромусь із них. Тож пріоритетом економічної науки є придатні для споживання поживні плоди, зрощені на першому метафоричному дереві пізнання: якраз вони уособлюють життєствердні знання [1, с. 381–382].

Першою галузкою дерева, яке посадив Ф.Кене, є французька та похідна від неї континентальна фізіократія. Вона спричинила потужний вплив на європейську і світову економічну думку, в т.ч. українську. Відтак економія стає наукою, даючи фундаментальну відповідь на основне питання [1, с. 103]. С. Подолинський, який у сферу економічних досліджень прийшов із природознавства, імплементавав природничий підхід в національну і світову думку, поставивши її на природничу основу і перетворивши у справжню науку. Він започаткував парадигму фізичної економії і став фундатором української наукової школи [2]. Третьою галузкою крони досліджуваного дерева є сучасна світова фізико-економічна думка. Нині її репрезентує екологічна економіка як новітній напрям загальнолюдської науки. Саме цей напрям покликаний стати фундаментальною основою теоретичних і прикладних еколого-економічних досліджень [3].

В українській економічній думці більше трьох десятиліть тому викладено інституційні положення, покликані окреслювати змістовність суспільно-господарського устрою, який нині має відповідати вимогам воєнного та повоєнного часу. Тоді ж доведено, що «всі суспільні інститути й сама державність» формуються «у залежності від того, як ми розуміємо природу додаткової вартості». Водночас вказано і зворотній зв'язок: адже «від того, як сформована держава, залежить існування або ... відсутність» додаткової вартості [1, с. 383]. Ці фундаментальні

засади інституційної парадигми, введені у національний і світовий інтелектуальний обіг ще у 80-х роках ХХ ст., донині продовжують вимагати неупередженого наукового аналізу – зокрема, з'ясування сутності додаткової вартості з українських, а не запозичених позицій.

Звернення до природничих засад потребує досягнення принципово нової економічної категорії – енергії прогресу [1, с. 128, 364, 366]. У біоенергетичному розумінні цю енергію уособлюють зерно і солома як найпосутніші запоруки продовольчої безпеки. У контексті проблематики становлення новітньої інституційної парадигми господарювання стає дедалі необхіднішим «розпізнавання» енергії прогресу, оскільки чинні концептуальні положення, що врегульовують стандарти фінансової і статистичної звітності та їхню теорію і практику, цього не передбачають.

Пропонований підхід потребує інтерпретації сучасного обліку і статистики з точки зору їх спроможності забезпечувати менеджмент знаннями-інформацією-даними про складові капіталу. Даючи новітнє «наповнення» цим управлінським функціям, вважаємо, що сучасні облік і статистика – це своєрідні світоглядні блокчейни, які являють собою дедуктивні рятівні ланцюжки, що забезпечують менеджмент фактографічною ідентифікацією релевантних об'єктів. Якраз ці блокчейни мають надавати прикладне забезпечення еколого-економічної парадигми розвитку [4].

Завдяки вибудуваній на природничих засадах інституційній парадигмі стає можливим з'ясування природи абсолютної додаткової вартості та похідних від неї категорій, насамперед абсолютного (в т.ч. постійного) і відносного, а також інтелектуального капіталів. Капітал у вимірі фізичної економії – це «те, що продукує додаткову вартість» [1, с. 312]. Процес капіталотворення передбачає, що коштом енергії прогресу творяться абсолютний, в т.ч. постійний капітали. Формула енергії прогресу означає, зокрема, що непорушним має бути постійний капітал – коренева основа суспільства і його прогресу. Що стосується формування відносного та інтелектуального

капіталів, то вони призначаються для примноження, а не марнування енергії прогресу.

Природниче тлумачення рекапіталізації повинне бути позитивним: воно означає, що кожен із названих різновидів капіталу має спрямовуватися на розширене відтворення енергії прогресу. Природничий підхід до рекапіталізації енергії прогресу належить перетворювати у національну стратегію нарощування абсолютної додаткової вартості. Визначальними напрямками економічної стратегії у воєнний час і повоєнному періоді мають бути мобілізація існуючих можливостей та упущених вигід з метою примноження біоенергетичного потенціалу національної економіки.

Таким чином, протидія екзистенційним викликам вимагає життєствердних, а не смертоносних знань. «Здобуття» рятівних економічних знань досягається завдяки відповідним світоглядним передумовам. Дотримання субстанційних та дефінітивних передумов дозволяє екологізувати господарювання, розкривати природу додаткової вартості додаткової вартості, котра є джерелом капіталотворення, та ідентифікувати ключові напрями капіталізації економіки.

Список використаних джерел:

1. Руденко М. Енергія прогресу. Вибрані праці з економії, філософії і космології. Київ : Кліо, 2015. 680 с.

2. Шевчук В. Українська наукова школа фізичної економії: світовий вимір і цивілізаційна перспектива / У кн.: Руденко М. Гносис і сучасність (Архітектура Всесвіту). Тернопіль : «Джура», 2001. 248 с.

3. Шевчук В. Питомо українське економічне знання і лідерство у позиціонуванні рятівної екологічної політики. *Зелена економіка та низьковуглецевий розвиток: міжнародний та національний вимір*. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. Київ : ДЕА, 2021.

4. Шевчук В. Природничі засади інституційних стратегій: Резильєнтність та капіталізація розвитку аграрних формувань. *Стратегія інноваційного розвитку аграрних формувань України: аналітико-прогностичний аспект* : збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції, 5–6 жовтня 2022 р. Київ : НУБіП України, 2022. 194 с.

5. Шевчук В. Біоенергетичні резерви та упущені агропродовольчі вигоди: природничі засади інституційної ідентифікації і використання. *Економічні та соціальні аспекти розвитку України на початку XXI століття*. Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції 19–20 жовтня 2022 року. Одеса : Одеський національний технологічний університет, 2022. 355 с.